

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในการเข้าศึกษาต่อและไม่เข้าศึกษาต่อ ซึ่งหมายถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษานั้น ขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ โดยอาจพิจารณาในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านสถานภาพส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ เพศ อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง การเรียนชั้นอนุบาล การเรียนซ้ำชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเภทโรงเรียนที่นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การมีหนังสือแบบเรียน ลำดับที่ของการเป็นบุตร ความต้องการของนักเรียนที่เกี่ยวกับการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา จำนวนเพื่อนสนิทและเจตคติต่อโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ภูมิลำเนาของนักเรียนอยู่ในบริเวณบริการ
2. องค์ประกอบด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ได้แก่ อาชีพ บิดา อาชีพมารดา การศึกษาของบิดา รายได้ครอบครัว จำนวนพี่น้องในครอบครัว สถานภาพของนักเรียนที่มีพี่เรียนในโรงเรียนมัธยม ภูมิลำเนา ความต้องการของบิดามารดาเกี่ยวกับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของนักเรียน สถานภาพของนักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพ สถานภาพของนักเรียนที่มีผู้ช่วยแนะนำ หรือสอนวิชาเพิ่มเติมให้ที่บ้าน และภาษาที่ใช้พูดที่บ้าน
3. องค์ประกอบด้านการคมนาคมของนักเรียน ได้แก่ ลักษณะของถนน ประเภทของยานพาหนะ ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน และเวลาที่ใช้ในการเดินทาง
4. องค์ประกอบด้านการใช้สื่อสารมวลชนของนักเรียน ได้แก่ ประเภทของสื่อที่นักเรียนได้รับ เช่น การฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ และดูโทรทัศน์ เป็นต้น

ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

คำว่า "ความเสมอภาค" มิได้หมายความว่าทุกคนควรได้รับการศึกษาและมีอาชีพในระดั้มเดียวกันหมด แต่หมายความว่าทุกคนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในอันที่จะดำเนิน

ชีวิตอยู่ได้อย่างที่สุกเฒ่าที่ความสามารถของตนเองจะอำนวย (คณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ 2517 : 24) เจอร์รี ฟราย (เจอร์รี ฟราย 2524 : 54) ได้
กล่าวถึงความเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคไว้ว่า "ความเท่าเทียมกัน" หมายถึง
เกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่ามีความยุติธรรม เกณฑ์นี้ไม่จำเป็นต้องก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่
เสมอภาค หรือหมายถึงตัวป้อนที่เสมอภาคกัน ความเท่าเทียมกันจึงหมายถึง โอกาสอัน
เท่ากันของเด็กทุกคนไม่ว่าจะภูมิหลังต่างกันเพียงใด ส่วน "ความเสมอภาค" หมายถึง
การกระจายที่ไม่มีความแตกต่างใด ๆ ทั้งสิ้นในแง่ปริมาณ

ปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งที่สำคัญที่กำหนดโอกาสการเข้าศึกษาของเด็ก
เด็ก ที่มีสติปัญญาดีจำนวนมากไม่ได้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปเพราะขาดทุนทรัพย์ นี่เป็น
เพียงข้อเท็จจริงผิวเผิน เพราะปัจจัยทาง เศรษฐกิจสังคม ไม่ได้หมายถึงทุนทรัพย์เพียง
อย่างเดียว (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 3-4) เด็กที่เกิดมาใน
สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและสังคมที่คอกว้างจะคงเสียเปรียบในหลาย ๆ ด้าน เพราะ
เขาจะมีค่านิยมและความคาดหวัง เกี่ยวกับชีวิตอนาคตที่ต่ำกว่าเป็นประการแรก นี่เป็นสิ่งที่
นักสังคมวิทยาการศึกษา เรียกว่าทฤษฎีว่าด้วยค่านิยม ประการต่อไปถ้าหากเด็กจะมีความ
คาดหวัง เกี่ยวกับชีวิตอนาคตที่สูงกว่าเด็กอื่นจากสภาพแวดล้อมที่เหนือกว่าตนเอง เด็กคนแรก
จะต้องทุ่มเทกำลังกายและใจมากกว่าเด็กคนที่สอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เสมอกัน
เพราะทุนแต่เริ่มไม่เท่ากัน เปรียบเสมือนนักวิ่งแข่งขันร้อยเมตรกับสองร้อย เมตรซึ่ง เริ่มออก
วิ่งกันคนละจุด แต่เส้นชัยอยู่เส้นเดียวกัน ประการสุดท้ายก็คือความไม่เสมอภาคของโอกาส
ทางการศึกษา เกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของเด็กและครอบครัว
ทฤษฎีที่ว่าด้วยวัฒนธรรม การที่เด็กเกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจน เด็กก็มีโอกาสจะเรียนรู้
และรับวัฒนธรรมของสังคมได้น้อยกว่า (โดยเฉพาะในสังคมที่ยึดค่านิยมของชนชั้นกลางและ
ชนชั้นสูง เป็นเกณฑ์) เช่นไม่มีโทรทัศน์ดู ไม่เคยไปชมพิพิธภัณฑ์ ฯลฯ (คณะกรรมการการ
ศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 3-4 อ้างอิงมาจาก Boudon Raymond 1974 : 22-24)

กล่าวโดยส่วนรวมแล้วการที่เด็กได้รับวัฒนธรรมที่ไม่เท่าเทียมเด็กตั้งแต่แรกเกิดนั้นมีผลกระทบต่ตัวเด็กมาก เพราะค่านิยมและวัฒนธรรมที่โรงเรียนยึดถือเป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งมักจะเป็นอย่างชนชั้นกลาง เด็กจึงจำเป็นต้องปรับตัว และเรียนรู่มากเมื่อเข้ามาสู่ระบบโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยของ สมใจ หอมเย็น (สมใจ หอมเย็น 2514 : 166) พบว่าตัวประกอบที่มีอิทธิพลต่อความไม่เสมอภาคทางการศึกษาที่มักจะมาจากความยากจนของประเทศ คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูงจะมีโอกาสได้ศึกษาต่อและมักจะประสบความสำเร็จไ้มากกว่าคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำ นอกจากนี้แล้วสภาพแวดล้อมและสถานภาพของส่วนตัวบางประการก็ยังมีผลต่อความไม่เสมอภาคการได้ศึกษาต่ออีกด้วย อาทิเช่น เจตคติของบิดามารดา ที่มีผลต่อแรงใจในการศึกษาต่อของบุตร และภูมิลำเนาซึ่งนับว่ามีส่วนในสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนมิใช่น้อย จะเห็นได้จากห้องดินที่ห่างไกลความเจริญใช้ภาษาพื้นเมือง สภาพโรงเรียนไม่ได้รับการเอาใจใส่ช่วยเหลือจากรัฐอย่างเพียงพอ อุปกรณ์ไม่พร้อม ขาดครูที่มีวุฒิ ผู้เรียนก็ขาดสนใจ เหล่านี้จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการศึกษาต่อน้อยมาก

องค์ประกอบทางด้านสถานภาพส่วนตัวของนักเรียน

เมื่อพูดถึงการได้เข้าศึกษาต่อและไม่ได้เข้าศึกษาต่อของนักเรียนแล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษาก็กล่าวถึงอุปสรรคที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน นั่นคือสถานภาพส่วนตัวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะสถานภาพส่วนตัวมีความสำคัญต่อการศึกษาต่อของนักเรียนมาก ในเรื่องนี้มีผู้วิจัยได้ศึกษาค้นพบดังต่อไปนี้คือ

ซีเวลและอามเมอร์ (Sewell and Amer 1966 : 159 - 168) กล่าวว่า เพศเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อแผนการศึกษาต่อ นอกจากนั้นยังกล่าวว่า เด็กชายมีสติปัญญาสูงกว่า เด็กหญิงเล็กน้อย และเด็กชายมีการวางแผนการศึกษาต่อมากกว่าเด็กหญิง

สงัด อุทรานันท์ (สงัด อุทรานันท์ 2513 : 139-143) ได้ศึกษาปัญหาถึง องค์ประกอบที่ทำให้นักเรียนไม่ได้เข้าศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาตอนปลายว่ามีดังนี้คือ

1. นักเรียนที่จะไม่ได้ศึกษาต่อเป็นนักเรียนที่มีอายุมากและส่วนมากเป็นนักเรียนที่เคยสอบตกซ้ำชั้นมาก่อน
2. ผู้ปกครองของนักเรียน กลุ่มที่จะไม่ศึกษาต่อส่วนมากเรียนต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือไม่ได้เรียนหนังสือเลย
3. ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มที่จะไม่ศึกษาต่อส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง รายได้ของครอบครัวมีค่าประมาณ 2,000-4,000 บาท
4. นักเรียนกลุ่มที่จะไม่ศึกษาต่อส่วนใหญ่มีหนังสือไม่ครบ สมุดไม่มีพอ เครื่องเขียนไม่ครบ เมื่อต้องการเครื่องเขียนใหม่ นักเรียนเหล่านั้นต้องรอเป็นเวลานาน
5. นักเรียนกลุ่มที่จะไม่ศึกษาต่อส่วนมากมีเครื่องแบบนักเรียนคนละ 2 ชุด ที่มีเพียงชุดเดียวมีมากเป็นอันดับรองลงมา
6. นักเรียนกลุ่มที่จะไม่ศึกษาต่อส่วนมากเคยขาดเรียนเพื่อช่วยผู้ปกครองทำงาน ซึ่งเป็นงานทั้งภายในบ้านและรับจ้างนอกบ้านรวมกัน
7. สภาพแวดล้อมการเดินทางไปโรงเรียนของนักเรียนกลุ่มที่จะไม่ศึกษาต่อ ไม่ได้ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร

สำหรับในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งต่อการเข้าศึกษาต่อหรือไม่เข้าศึกษาต่อของนักเรียน จากผลการวิจัยของ วัฒนา พุ่มเล็ก (วัฒนา พุ่มเล็ก 2513 : 97) ได้ศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง กับค่าของนักเรียนมัธยมโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่านักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูงมีปัญหาทางด้าน

สุขภาพ การเงิน ครอบครัว ฯลฯ น้อยกว่าพวกที่มีความสามารถทางการเรียนค่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จรรยา พานิชย์ผดลินไชย (จรรยา พานิชย์ผดลินไชย 2521 : 185) ศึกษาพบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนสูงมีโอกาสเข้าเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากที่สุด รองลงมาเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลาง และมีโอกาสน้อยที่สุดคือนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ จันทนา นนทิกกร (จันทนา นนทิกกร 2521 : 106) ที่พบว่า นักเรียนที่มีโอกาสเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่างประเภทกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ในต่างประเทศไอชฮอร์นและคัลลาส (Eichhorn and Kallas 1920 : 507-512) ได้พบความสัมพันธ์ที่สับสนพันกันที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การศึกษาของบิดา มารดา การศึกษาของพี่น้องในครอบครัว รายได้ของบิดา มารดาอีกด้วย

สำหรับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้มีผู้สนใจศึกษาอย่างกว้างขวาง จะเห็นได้จากรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา 2518 : 59) ได้กล่าวถึงคุณภาพของการศึกษาของไทยในปัจจุบันว่ามีความแตกต่างกันมากในระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชนบทกับตัวเมือง และระหว่างในต่างจังหวัดกับกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะโรงเรียนในตัวเมืองได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล โดยจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา และครูผู้มีความรู้ดีในสัดส่วนที่ดีกว่าโรงเรียนในชนบท และในทำนองเดียวกันโรงเรียนในกรุงเทพมหานครได้รับการสนับสนุนในอัตราส่วนที่สูงกว่าโรงเรียนในต่างจังหวัดลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษา กล่าวคือ นักเรียนในชนบทไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับนักเรียนในเมือง และนักเรียนในต่างจังหวัดไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับนักเรียนในกรุงเทพมหานคร

สำหรับคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา อารีย์รัตน์ บุญญลักษณ์ (อารีย์รัตน์ บุญญลักษณ์ 2516 : 79) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน

จังหวัดชลบุรี เปรียบเทียบกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนคร โดยใช้เกณฑ์ประเมินผลเพื่อรับรองวิทยฐานะของ พวงทอง ไสยวรรณ ผลปรากฏว่า คุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครสูงกว่าคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากการศึกษาของ ประยงค์ ฐน้อย เรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียนในภาคใต้" (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 6) ปรากฏว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนแต่ละประเภท ได้แก่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรมสามัญศึกษาและโรงเรียนราษฎร์ มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนสังกัดเทศบาล ได้เข้าศึกษามากที่สุด และรองลงมาเป็นนักเรียนที่จบจากโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนโรงเรียนที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ปัจจุบันสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) มีโอกาสเข้าศึกษาน้อยที่สุด" และจากการศึกษาวิจัยของ จรุง พานิชย์ผลิตไชย (จรุง พานิชย์ผลิตไชย 2521 : 178) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียนในภาคเหนือ" พบว่านักเรียนที่จบจากโรงเรียนประเภทใด ๆ ก็ตามมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เท่าเทียมกัน

เทียมจันทร์ จากคุณูปาประทีป (เทียมจันทร์ จากคุณูปาประทีป 2523 : 73-74) ได้วิจัยเรื่อง "องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 7" พบว่า องค์ประกอบทางสถานภาพส่วนตัวของนักเรียนมีตัวแปรที่จะอธิบายถึงโอกาสที่นักเรียนที่จะได้ศึกษาต่อและไม่ได้ศึกษาต่อ คือ

1. ประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากประเภทต่างๆ มีโอกาสได้เข้าศึกษาต่อและไม่ได้เข้าศึกษาต่อแตกต่างกันคือ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนประชาบาลได้เข้าศึกษาต่อน้อยที่สุด และนักเรียนที่ได้เข้าศึกษาต่อมากที่สุดเป็นนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนราษฎร์ รองลงมาเป็นนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนเทศบาล

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่านักเรียนที่ได้ศึกษาต่อมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อ กล่าวคือ โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนที่ได้ศึกษาต่อมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 74 แต่ถาพิจารณาแต่ละกลุ่มตามอัตราการเข้าศึกษาต่อแล้ว ผลปรากฏว่า กลุ่มที่มีอัตราการเข้าศึกษาต่อสูงและปานกลาง ผลสัมฤทธิ์ไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญในการจำแนกนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ แต่สำหรับที่มีอัตราการเรียนต่อค่าผลสัมฤทธิ์เป็นตัวแปรในการจำแนกนักเรียนที่ได้ศึกษาต่อและไม่ได้ศึกษาต่อ

3. ลำดับที่ของการเป็นบุตร พบว่า กลุ่มจังหวัดที่มีอัตราในการเรียนต่อปานกลาง ลำดับที่ของการเป็นบุตร เป็นตัวแปรที่จะทำให้ให้นักเรียนได้เข้าศึกษาต่อและไม่ได้เข้าศึกษาต่อ ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้นคือ ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.23176 ซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย เมื่อเทียบกับค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอื่นที่นำมาพิจารณา

4. ความต้องการของนักเรียน พบว่านักเรียนที่ได้ศึกษาต่อมีความต้องการในการศึกษาต่อชั้นมัธยม มากกว่านักเรียนที่ไม่ต้องการการศึกษาต่อ

จากการศึกษามาทั้งหมดนี้ ทำให้พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบทางด้านสถานภาพส่วนตัวของนักเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน

องค์ประกอบด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของสหกรณ์ครัว

จากรายงานการวิจัยสาเหตุที่เด็กไม่ได้เข้าสอบในโรงเรียนประชาบาล จังหวัดกาญจนบุรี ของกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2509 : 12) พบว่าผู้ปกครองส่วนมาก

ประกอบอาชีพในทางการเกษตร เช่น ทำไร่ ทำนา รับจ้าง เบ็ดเตล็ด จัดว่าเป็นการประกอบอาชีพเพียงเพื่ออยู่รอด ลักษณะการประกอบอาชีพเช่นนี้มีผลกระทบกระเทือนต่อการศึกษาของนักเรียน เพราะต้องใช้แรงงานนักเรียนทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทำให้นักเรียนไม่มีเวลาเรียนพอและหมดสิทธิ์เข้าสอบในที่สุด นอกจากนั้นยังพบอีกว่า บิดาที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับต่ำ คือต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-7 ถึงร้อยละ 67.9 ลำดับรองลงมาได้แก่บิดาที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น อาชีพรับจ้างเป็นกรรมกรมีร้อยละ 45.7 ส่วนบิดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพรับราชการและกลุ่มอาชีพค้าขายนั้น ส่วนใหญ่มุ่งหวังให้บุตรของตนได้รับการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปคือร้อยละ 70.8 และ 60.8 ตามลำดับ ในการศึกษาครั้งนี้จะเห็นได้ว่ากลุ่มอาชีพของบิดามีความสำคัญต่อความมุ่งหวังที่เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรเป็นอย่างมาก กล่าวคือบิดาที่ประกอบอาชีพรับราชการนั้นมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับที่สูงจนทำให้เห็นความแตกต่างไปจากกลุ่มอาชีพเกษตรกรและกรรมกรเป็นอย่างมาก ซึ่งในกลุ่มอาชีพหลังนี้ต่างมีความมุ่งหวังในการศึกษาของบุตรต่ำ

ในปี พ.ศ. 2509 กรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2509 : 96) ได้จัดให้มีการสัมมนาปัญหาการเรียนชั้นประถมศึกษาห้าชั้น ได้กล่าวถึงปัญหาทางบ้าน เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุที่นักเรียนสอบตก เรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1. การลงทุนของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการประถมศึกษายังไม่พอเพียง
2. ความยากจนของผู้ปกครอง
3. ปัญหาในค่านิสภาพและอนามัยของนักเรียน
4. ปัญหาในค่านิสภาพภูมิศาสตร์
5. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนไม่ดีพอ
6. ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก
7. ความปลอดภัยของครู นักเรียน และผู้ปกครองในท้องที่ชนบทและที่ห่างไกล

ยังไม่ดีพอ

8. ประชาชนผู้มีรายได้น้อย มีบุตรมาก เป็นเหตุให้ไม่สามารถส่งบุตรเข้าเรียน
ได้

จรรยา พานิชย์ฉลิทไชย (จรรยา พานิชย์ฉลิทไชย 2521 : 179) วิจัยพบว่า นักเรียนที่มีอาชีพค้ามาการค้าแตกต่างกันมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แตกต่างกัน บิดามารดาที่มีอาชีพรับราชการมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูง แตกต่างจากอาชีพเกษตรกรรมและกรรมกร ซึ่งมีความต้องการในการศึกษาของบุตรต่ำ ซึ่งตรงกับการศึกษาของ เจอร์รีนค์ ฟราย (เจอร์รีนค์ ฟราย 2524 : 60) ที่ได้ประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาทุกระดับ เขาด้วยกัน ตัวยังชี้ความเท่าเทียมกัน และความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย ในเรื่องโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียน จำแนกตามอาชีพของบิดา พบว่าผู้ปกครองที่เป็นเสมียนและข้าราชการชั้นจัตวา (จัดอยู่ในอาชีพชั้นสูง) ซึ่งมีเพียงร้อยละ 6 ของประชากรทุกอาชีพในเขตส่วนกลาง บุตรได้เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงร้อยละ 29 ในขณะที่มีโอกาสศึกษาต่อมากที่สุด ส่วนผู้ปกครองที่มีอาชีพเกษตรกรรม (มีถึงร้อยละ 70 ของประชากรทุกอาชีพ) บุตรได้เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพียงร้อยละ 26 ในขณะที่โอกาสน้อยที่สุด และในปี พ.ศ. 2521 จันทนา นนทิกกร (จันทนา นนทิกกร 2521 : 107) ก็ได้วิจัยพบว่า นักเรียนที่มีโอกาสศึกษาต่อในท้องถิ่นนั้น อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ส่วนนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีจำนวนน้อยที่สุด ทั้งนี้เพราะครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีนั้นนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในส่วนกลางหรือในเมือง

เอ็ดดี้ (Eddy 1969 : 2558-2559) ได้ศึกษาเพื่อจัดอันดับของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาและการเลือกอาชีพของนักเรียนจากมากไปหาน้อย พบว่าอาชีพของบิดา-มารดา มีอิทธิพลมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดอบบินส์ (Dobbins 1969 : 2958) ซึ่งพบว่า การเลือกอาชีพของนักเรียนขึ้นอยู่กับความสนใจและอาชีพของบิดา มารดา นอกจากนี้ คอลลลาโซ (Collazo 1967 : 1534-1535)

ได้วิจัยพบว่านักเรียนที่อยู่ในแหล่งอุตสาหกรรมในเมือง ซึ่งมีบิตามารดาประกอบอาชีพชั้นสูงหรือรับราชการ มักจะเลือกอาชีพชั้นสูง ส่วนนักเรียนที่อยู่ในชนบท บิตามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นทำนาหรือกรรมกร จะเลือกอาชีพในระดับต่ำเป็นส่วนมาก

จากผลการศึกษาของ ฮอลล์ (Hall 1969 : 60-62) โดยใช้นิถีชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษาที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน และไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน ที่มาจากครอบครัวชั้นต่ำและชั้นกลางเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic) ในระดับต่ำจะได้รับความสำเร็จในการเรียนน้อยกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของเทียมจันทร์ จากทฤษฎีประทีป (เทียมจันทร์ จากทฤษฎีประทีป 2523 : 74-75) ที่ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบทางสถานภาพ เศรษฐกิจและสังคมครอบครัวพบตัวแปรที่จะอธิบายถึงโอกาสที่นักเรียนจะได้ศึกษาต่อและไม่ได้ศึกษาต่อคือ

1. อาชีพของบิตามารดา พบว่านักเรียนที่มีบิตามารดาประกอบอาชีพธุรกิจ รับราชการ และค้าขาย ได้เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมมากกว่านักเรียนที่มีบิตามารดาประกอบอาชีพรับจ้าง และเกษตรกรรม
2. สถานภาพของนักเรียนที่มีมารดาประกอบอาชีพ พบว่านักเรียนที่ได้ศึกษาต่อส่วนใหญ่มีมารดาประกอบอาชีพมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อ
3. การศึกษาของบิดา เมื่อพิจารณาทั้งเขตการศึกษา พบว่าการศึกษาของบิดาเป็นตัวแปรสำคัญที่จะแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ คือค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด (-0.4324) ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วบิดาจะมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา แต่ถาพิจารณาในแต่ละกลุ่มจังหวัดตามอัตราการเข้าเรียนต่อ พบว่ากลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อปานกลางและอัตราการเรียนต่อต่ำ การศึกษาของบิดาเป็นตัวแปรที่สำคัญรองจากรายได้ของบิดาในการที่จะแยกกลุ่มของนักเรียนที่ได้ศึกษาต่อ และไม่ได้ศึกษาต่อ
4. การศึกษาของมารดา เมื่อพิจารณาทั้งเขตการศึกษาพบว่า การศึกษาของมารดาเป็นตัวแปรที่จะมีส่วนในการแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อเพียงเล็กน้อย

ซึ่งผลอันนี้เป็นเช่นเดียวกับในกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อสูงและปานกลาง และเมื่อพิจารณาในกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำแล้ว การศึกษาของมารดาไม่ได้เป็นตัวแปรที่จะแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ

5. รายได้ของบิดา เมื่อพิจารณาทั้งเขตการศึกษา พบว่ารายได้ของบิดาเป็นตัวแปรอันหนึ่งในการแยกนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนที่ได้ศึกษาต่อบิดามีรายได้อยู่ระหว่าง 2,000 ถึง 3,000 บาท กลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อปานกลาง รายได้ของบิดาเป็นตัวแปรที่สำคัญมากที่จะแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ แต่เมื่อพิจารณาในกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเข้าศึกษาต่อต่ำแล้ว รายได้ของบิดาไม่เป็นตัวแปรที่จะแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ

6. รายได้ของมารดา เมื่อพิจารณาทั้งเขตการศึกษาพบว่า รายได้ของมารดาเป็นตัวแปรที่มีส่วนในการแยกนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อได้เพียงเล็กน้อย เมื่อพิจารณาในกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อสูงและปานกลางแล้ว รายได้มารดาไม่เป็นตัวแปรที่จะแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ แต่กลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำแล้ว รายได้มารดาเป็นตัวสำคัญที่จะแยกกลุ่มนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ

7. จำนวนพี่น้องในครอบครัว เมื่อพิจารณาในกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อสูง พบว่าจำนวนพี่น้องในครอบครัวเป็นตัวแปรที่มีส่วนในการแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อเพียงเล็กน้อยและไม่มีผลสำหรับกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อปานกลาง และต่ำ

8. สถานภาพของนักเรียนที่มีพี่เรียนชั้นมัธยมพบว่า นักเรียนที่มีพี่เรียนระดับมัธยมศึกษามีโอกาสได้เข้าเรียนต่อมากกว่านักเรียนที่ไม่มีพี่เรียนระดับมัธยมศึกษา

9. ภูมิสำเนาพบว่านักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมีโอกาสได้เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา มากกว่านักเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาลเมือง

10. ความต้องการของบิดามารดาในการศึกษาของนักเรียน พบว่านักเรียนที่ได้ศึกษาต่อบิดามีความต้องการให้นักเรียนได้ศึกษาต่อมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

สำหรับภาษาที่ใช้ที่บ้านนั้น พิศเพลิน เชี่ยวหวาน (พิศเพลิน เชี่ยวหวาน 2521 : 109) ได้ศึกษาพบว่าการศึกษาไทยกลางที่บ้านเป็นตัวพยากรณ์ที่สำคัญตัวแปรหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน อันเป็นองค์ประกอบที่จะส่งเสริมให้การเรียน

องค์ประกอบด้านความคมนาคมของนักเรียน

การคมนาคมระหว่างบ้านถึงโรงเรียนของนักเรียนน่าจะเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อและไม่เข้าศึกษาต่อของนักเรียนด้วย เพราะลักษณะของสภาพถนนหนทางที่แตกต่างกันย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อการใช้เวลาในการเดินทางของนักเรียนด้วย

จากการวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. 102-103) พบว่าตัวแปรที่เกี่ยวกับเด็กที่น่าสนใจตัวแปรหนึ่งซึ่งมีผลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อของนักเรียนคือ ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากบ้านถึงโรงเรียน โรงเรียนที่อยู่ห่างชุมชนเกือบครึ่งกิโลเมตรในจังหวัดขอนแก่นจะมีนักเรียนที่ได้เรียนต่อมากกว่าโรงเรียนที่อยู่ใกล้ชุมชนในรัศมี 300 เมตร ฉะนั้นการที่โรงเรียนอยู่ติดกับชุมชนมากย่อมมีผลต่อนักเรียนในแง่มุมต่าง ๆ กัน ถ้าไกลเกินไปย่อมกระทบกระเทือนต่อบรรยากาศการเรียนรู้อีกประการหนึ่งอาจหมายถึงความเป็นชุมชนขนาดเล็กมากซึ่งรวมสถานที่สำคัญทั้งหมดไว้ในรัศมีหนึ่งตารางกิโลเมตร ผลของระยะทางดังกล่าวก็มีส่วนต่อการที่เด็กจะได้เรียนต่อหรือไม่ได้เรียนต่อ

นิมิตร อัครวิรัตน์ (นิมิตร อัครวิรัตน์ 2521 : 16 อ้างอิงมาจาก Majovic 1968 : 7) ที่ศึกษาสภาพการศึกษาในเมืองมอนเทนนิโกร พบว่านักเรียนไม่มีโอกาสเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาเนื่องมาจากระยะทางระหว่างบ้านกับโรงเรียนไกลเกินไป ซึ่งตรงกับที่ยูเนสโกพบว่าเด็กที่อยู่ห่างจากโรงเรียนมาก ๆ มักเสียโอกาสเข้าศึกษาต่อ และเบอร์แทรนด์ (Bertrand 1962 : 228-233) ก็ได้กล่าวว่่าองค์ประกอบที่เป็นปัญหาของนักเรียนในท้องถิ่นที่ตองออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษาคือการอยู่ห่างไกลจากบ้าน

ที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าสถานที่ตั้งของโรงเรียนนอกจากจะมีบทบาทที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในด้านความไม่สะดวกทางการคมนาคมแล้ว นักเรียนที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก ๆ ยังเสียโอกาสทางการศึกษาอีกด้วย

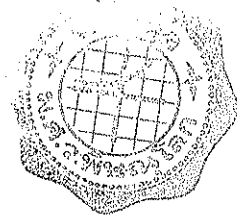
องค์ประกอบด้านการใช้สื่อสารมวลชนของนักเรียน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะในวงการศึกษาว่า สื่อมวลชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอยู่เป็นอย่างมาก อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 102) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการฟังวิทยุทำให้ทราบว่าสื่อมวลชนมีบทบาทไม่น้อยต่อโอกาสทางการศึกษาของเยาวชน และจากการศึกษาของกองการวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเมื่อปี 2524 เรื่อง "ศึกษาความต้องการในด้านความรู้ของประชาชน" ได้ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้านในเมืองประมาณ 2519 พบว่าวิทยุเป็นสื่อสารที่มีความสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด โดยปรากฏว่าประชาชนร้อยละ 90 รับฟังวิทยุ และใช้เวลารับฟังวิทยุนานกว่าการรับสื่อประเภทอื่น (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 11)

สถาพร ชันโต (สถาพร ชันโต 2521 : 25 อ้างอิงมาจาก Humphrey 1960 : 125-131) กล่าวว่า โรเบอ์ท ฮัมฟรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรวมกิจกรรมนอกโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 12 ชนิดคือ

1. กิจกรรมด้านสังคม
2. กิจกรรมด้านกีฬาและเกมต่าง ๆ
3. กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. กิจกรรมด้านศิลปะ

26.ต.ค.526

5. กิจกรรมค่านการอ่าน
6. การทำการบ้าน
7. การร้องเพลง
8. การทำงานนอกบ้าน
9. งานฝีมือและงานอดิเรกอื่น ๆ
10. กิจกรรมทางศาสนา
11. การดูโทรทัศน์
12. การดูภาพยนตร์

ผลการวิจัยปรากฏว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงใช้เวลาในการร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียนค่อนข้างมาก เช่น กิจกรรมการอ่านหนังสือ ในขณะที่เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ก็ใช้เวลาในการร่วมกิจกรรมมากเหมือนกัน แต่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการดูโทรทัศน์ ร้องเพลง และการเล่นเกมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่านการอ่าน และวิชาภาษาอังกฤษกับกิจกรรมนอกโรงเรียนมีค่าเป็นบวก แต่ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาอื่น ๆ ยกเว้นภาษาอังกฤษกับการดูโทรทัศน์มีค่าเป็นลบ และพบว่าโทรทัศน์เป็นกิจกรรมนอกโรงเรียนที่เด็กใช้เวลาในการดูมากผิดปกติ

พิศเพลิน เขียวหวาน (พิศเพลิน เขียวหวาน 2521 : 110) ได้ศึกษาองค์ประกอบบางประการที่เกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า การใช้สื่อสารมวลชนของทางครอบครัวว่าส่งผลสะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะการอ่านหนังสือพิมพ์พบว่าเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีตัวหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่อ่านหนังสือพิมพ์เสมอจะส่งผลถึงสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนด้วย ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ คอสเตอร์ (Coster 1959 : 61) ที่พบว่าความสนใจในการอ่านหนังสือ เช่น หนังสือพิมพ์ หรือวารสารของสมาชิกหรือบุคคลในครอบครัวของนักเรียนนั้นมีผลทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จทางการเรียนด้วย

สมมติฐานการวิจัย

1. องค์ประกอบที่ศึกษาจะสามารถแยกกลุ่มของผู้ที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อได้อย่างมีนัยสำคัญ
2. นักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาจะมีลักษณะองค์ประกอบแตกต่างกัน

